

Міністерство культури і інформаційної політики України
Харківська державна академія дизайну і мистецтв
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет «Образотворче мистецтво»
(назва факультету)

Кафедра станкового живопису
(повна назва кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломної роботи бакалавра

на тему : «Болісний спогад»

Виконала: студентка 4 курсу

спеціальності 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»
(шифр і спеціальність)

освітньо-професійна
програма Станковий живопис

Дербілова А.А.
(прізвище та ініціали)

Керівник Волошко К. М.
(прізвище та ініціали)

Харків – 2024 року

Харківська державна академія дизайну і мистецтв
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет «Образотворче мистецтво»
Кафедра живопису / денна форма навчання

Рівень вищої освіти Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри живопису

М.М.Ковальова

«06» травня 2024 року

ЗАВДАННЯ

НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ

Дербілова Анна Антонівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) «Болісний спогад»

Керівник проекту (роботи) старший викладач Волошко Карина Миколаївна
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від « » травня 2024 року №

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 09 червня 2024 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи): Зібраний підготовчий матеріал під час переддипломної практики

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

- *Обґрунтування актуальності теми;*
- *Збір інформації та систематизація підготовчих матеріалів;*
- *Аналіз аналогів;*
- *Розробка авторської концепції рішення теми;*
- *Композиційний пошук образотворчих засобів втілення творчого задуму;*
- *Технологічні та графічні засоби виконання оригіналів;*
- *Висновки;*
- *Список літератури;*

- Ілюстративні матеріали.

5. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання **17 квітня** 2024_

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	<i>Затвердження теми дипломної роботи</i>	<i>Травень</i>	
2	<i>Аналіз аналогів</i>	<i>Квітень Травень</i>	
3	<i>Розробка авторської концепції рішення теми</i>	<i>Квітень Травень</i>	
4	<i>Композиційний пошук образотворчих засобів втілення творчого задуму;</i>	<i>Квітень Травень</i>	
5	<i>Затвердження ескізів рішення теми</i>	<i>Травень</i>	
6	<i>Систематизація інформації до пояснювальної записки</i>	<i>Травень</i>	
7	<i>Виконання оригіналів дипломної роботи</i>	<i>Травень Червень</i>	
8	<i>Оформлення пояснювальної записки та дипломної роботи</i>	<i>Червень</i>	
9	<i>Захист дипломної роботи</i>	<i>Червень</i>	

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

1. ОБҐРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ТЕМИ.....	5
2. ЗБІР ІНФОРМАЦІЇ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДГОТОВЧИХ МАТЕРІАЛІВ.....	7
3. АНАЛІЗ АНАЛОГІВ.....	8
4. РОЗРОБКА АВТОРСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ РІШЕННЯ ТЕМИ.....	10
5. КОМПОЗИЦІЙНИЙ ПОШУК ОБРАЗОТВОРЧИХ ЗАСОБІВ ВТІЛЕННЯ ТВОРЧОГО ЗАДУМУ.....	12
6. ТЕХНОЛОГІЧНІ ТА ГРАФІЧНІ ЗАСОБИ ВИКОНАННЯ ОРИГІНАЛІВ...	15
7. ВИСНОВКИ.....	16
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	17
ІЛЮСТРАТИВНІ МАТЕРІАЛИ.....	19

ОБҐРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ТЕМИ

Десятий рік поспіль триває війна. Це абстрактне раніше слово вже отримало форму і набуло свого страшного сенсу для кожного. Ми знаємо, як вона виглядає, і розуміємо, що за собою несе. Це абсолютний злочин проти всього, що нам пи́тимо плекати. Вона несе за собою випалену землю і руйнацію фундаментального відчуття дому.

На жаль, це стало частиною нашого життя. Ми втратили дім, яким його пам'ятали, втратили відчуття стабільності та безпеки. Але “дім” — поняття, що не трактується буквально. Це дуже комплексна річ, що дає відчуття землі під ногами, готовність згуртуватись і боротись далі, в оточенні близьких та рідних людей. Дім можна відстояти, вибороти та відбудувати. Найстрашніше в цьому випадку — втрата цих рідних людей. В цей момент втрачається та сама мета протистояння — збереження свого дому. Складно знайти сенс свого існування, коли одна з основних його цінностей просто зникає на очах.

Я втратила свого батька на цій війні. Його звали Антон Дербілов, і він загинув в боях за Кременну 6.04.2023 року. Ще на початку вторгнення він пішов захищати наш дім. Десь в глибині душі я завжди знала, що він піде, але ніколи не думаєш, що найстрашніше станеться саме з тобою. Мушу визнати, що з того часу моя душа втратила спокій.

Актуальність цієї роботи для мене врешті-решт полягла у тому, щоб відпустити свої почуття, і людину, що я втратила. Запам'ятати батька таким, яким я його знала. Останній рік дав мені змогу зрозуміти, наскільки важливою складовою нашого життя був наш батько. Він дав мені розуміння того, що я можу назвати своїм домом. І плекаючи пам'ять про нього, колись буде можливо знов відбудувати свій дім. Але також важливо його відпустити, і прийняти той факт, що він вже на шляху до зовсім іншого життя.

В цьому є для мене певний терапевтичний сенс цієї роботи.

Важливо пам'ятати людей, що ми втратили, і усвідомлювати, що цифри в статистиці — безцінні людські життя. Це щемко і боляче, але про це варто пам'ятати. Знак нашої пошани і вдячності у тому, щоб акумулювати в собі їх жагу жити і боротись. І пам'ятати, хто саме скоїв злочин, забравши їх.

ЗБІР ІНФОРМАЦІЇ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДГОТОВЧИХ МАТЕРІАЛІВ

Виконання цієї роботи потребувало комплексного підходу. Були зібрані матеріали із зображеннями батька, що залишились за його життя. Для мене пріоритетними були кадри, які були зроблені під час його перебування вдома та в безпеці. Хотілось за можливості уникнути будь-якої тривоги, пов'язаної із війною, навіть якщо б ці кадри виступали простими референсами. Також важливо було взяти кадри періоду останнього року його життя, щоб зобразити його в максимальному розквіті. Не бажано було ігнорувати ту частину його життя, де він проявив себе як героя, бо цей вчинок навіки змінив його. Не дарма кажуть, що ми ростемо все життя.

Задля зображення гілля я взяла фотографії сосен з Серебрянського лісу, з подальшим прагненням їх стилізувати.

Задля досягнення задуму я звернулась до вчення Платона, згідно якому життя після смерті виглядає як звільнення від тіла та подальша подорож світом ідей, тобто початок нового шляху.

АНАЛІЗ АНАЛОГІВ

1. В пошуках аналізів я одразу звернулась до картин Яцека Мальчевського. Він був майстром зображення внутрішніх станів та емоцій своїх героїв. Він використовував кілька художніх прийомів і символів для передачі глибоких психологічних і емоційних станів.

Він ретельно працював над виразами обличчя своїх персонажів, над жестами рук і позиціями тіла. Приділяв велику увагу очам, в яких читались внутрішній світ і емоційний стан героїв.

Колористика в його картинах також працює на емоційний вплив його картин. Окрім використання в одних випадках темних та приглушених кольорів, а в інших яскравих та теплих, він також любив контрастні кольорові схеми, що підсилювали драматичний ефект.

Не останнє місце в його роботах займав символізм. Він часто використовував символи для передачі складних емоцій та думок. Наприклад, черепи могли символізувати смертність і тлінність, квіти – красу і швидкоплинність життя, а крила ангелів – духовну чистоту та надію. Символи в його роботах завжди мали багатозначний характер, дозволяючи глядачеві інтерпретувати їх у контексті зображених емоцій та переживань.

І останнє, але не за значенням — природа в його картинах. Природні пейзажі та деталі оточення допомагали підкреслити емоційний стан героїв. Змінюючи оточення від темних лісів до квітучих садів, художник створював атмосферу, яка відповідала настрою персонажів. Художник часто поміщав своїх героїв у символічно насичене оточення, де кожна деталь мала значення і впливала на сприйняття картини в цілому.

Комбінація цих прийомів в результаті передавала складні емоції, закладені художником у свої твори.

2. Також у створенні своєї роботи я аналізувала картини Давида Каспара Фридриха. Він як ніхто вмів передати самотність персонажа картини, що знаходиться у пошуках сенсу. Основна тематика його робіт сильно відрізняється від того, що я хотіла зобразити на своїй роботі, але мені імпонують композиційні прийоми, що він використовує. Наприклад те, що у багатьох роботах персонажі зображені зі спини, що створює відчуття відчуження та дозволяє глядачеві легше ототожнити себе з ними.

3. Також у створенні власної концепції я надихалась пейзажами Адама Пьєтта. В своїх роботах він використовує суміш реалістичного пейзажу та абстракції, що надає їм особливого художнього стилю. Він поєднує реалістичні елементи з абстрактними формами та кольорами, створюючи композиції, які водночас реалістичні і концептуальні.

РОЗРОБКА АВТОРСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ РІШЕННЯ ТЕМИ

Ідея для цієї роботи не виникла зненацька. Мій батько загинув рік тому під Кременною, але за цей час до мене не прийшло зцілення. Нав'язливі думки про цю біль і несправедливість не йдуть з голови вже рік, і не останню роль у цьому відіграють сни. Кожну ніч приходять болісні спогади і кожен день починається із прагнення знайти сенс в тому, щоб його прожити. Спочатку це було емоційне прагнення вилити ці емоції і запечатати їх на полотні. Я хотіла зобразити сон, в якому я досі бачу свого батька. Коли переживаєш такі сильні емоції, сон змішується з реальністю, а свідомість захоплює стан, який в психології називають дереалізацією. Я хотіла втілити це на полотні, такий недосяжний спогад, і образ, що відділило від мене соснове гілля. В тій концепції він дивиться на мене, але дістатись до нього я не можу.

Але з часом ця робота набула для мене певного терапевтичного сенсу і дещо змінилась в концепції. Тривалий час це з'їдало мене, але за своїми почуттями я почала відчувати, ніби тримаю його тут, на землі. Він завжди був живою людиною в усіх сенсах, тому його смерть — це ніби нова подорож. Замість болі я захотіла попрощатись.

Основною темою цієї роботи є перехід персонажа з одного світу в інший. Це смутний спогад про людину, що вже відправилась далі, залишивши нас тут. Сама робота дуже особиста, тому просякнута символізмом для передачі бажаної емоції і сенсу.

Символізм

Гори. Образ загробного світу часто пов'язують із горами. В багатьох релігіях гори символізують піднесення до Бога чи божественної сутності. Цей образ часто фігурує у літературі, як щось необізнане та далеке. Його використовував Данте у “Божественній комедії” як місце, духовного очищення і піднесення до раю. Але гори

на цій картині для нас виглядають як далекі бліки, бо ми все ще належимо до світу живих. Це світле місце, яке ми поки що здатні побачити тільки розмитими бліками.

Сосна. Фігуру відділяє гілля сосни. Сосна також має асоціацію із вічним життям через свою здатність до збереження зеленого гілля у будь-яку пору року. Це на диво міцне дерево здатне витримувати екстримальні погодні умови. Також його аромат часто використовують у практиках із духовного очищення та в медитації.

Мені стало відомо, що батько загинув саме від уламку соснового дерева в боях у Серебрянському лісі. Це дерево унесло його життя, але привело до вічного життя. І таким чином символізм смерті та вічного життя втілюється у сосні.

На стовбурі дерева є помаранчеві смужки, що позначають далекі відблиски вогнів бою, що вже не може його скривдити.

Шапка. Червона шапка була його улюбленою частиною гардеробу. Його рідко можна було побачити без неї в будь-яку пору року. З початком війни ця шапка стала символом його повернення додому на короткі щасливі миті, коли він знімає зелену військову шапку і вдягає свою улюблену червону. Вона не символізує страху за своє життя в зеленому лісі, вона смілива та яскрава, як і він сам.

Шапка має ще одне значення для мене. Він загинув від удару в голову, і мені хотілось запам'ятати його голову захищеною. І щоб все, що червоніє в нього на голові, була його улюблена червона шапка.

Також мені хотілось зобразити його з чашкою кави. Він сміливо пішов захищати наш дім, але при цьому ніколи не був військовим. Він був скульптором, музикантом, робив завзято все, за що брався. Але і це не описує його особистість, яку я знала. Я знала його як людину, яка просиналась раніше за всіх. Яка не уявляла свого ранку без чашки кави. Тож новий ранок в його житті він має зустрічати із чашкою запашної кави.

КОМПОЗИЦІЙНИЙ ПОШУК ОБРАЗОТВОРЧИХ ЗАСОБІВ ВТІЛЕННЯ ТВОРЧОГО ЗАДУМУ

Для передачі своєї ідеї я вдалась до аналізу художників, що працювали із зображенням складних емоцій і переживань. В даному випадку є два різних переживання — персонажа в картині і глядача, і це два різних всесвіти. Головна особливість цієї роботи, що залишилась ще від первинної концепції — зображення розділення, що відбулось між нами. Але якщо раніше це несло негативний характер нав'язливої ідеї, то зараз це світле почуття і прийняття. Композиційно, сосна в цій роботі виступає тим, що розділило нас один із одним. Смерть батька відбулась в боях у Серебрянському лісі, що, як відомо, є сосновим. Також композиційне розміщення її гілля є символом того, наскільки розтріскалось світосприйняття після цієї події. Воно слугує точкою відліку, за яку ніхто з нас вже не може перейти — ані він, ані ми. Стовбур дерева слугує тим бар'єром, що унеможлиблює його повернення назад. І навіть якщо здається, що там ще достатньо отворів для повернення, з часом розумієш, що насправді воно цільне. Маленька гілочка за його спиною символізує початок життя, що він дав на цьому світі. Початок життя його дітей, народження його проекту, народження нових зв'язків між людьми, нових ідей і планів, що не зникнуть разом із ним. Воно знаходиться по його бік дерева, бо це те, що він насправді любив, і навряд перехід в інший світ змусить його перестати це любити.

Вертикаль, яку я обрала для втілення цього задуму, була продиктована короткою і раптовою для мене подією. Саме в той день він мав вже бути вдома, але те, що сталося, сталося раптово. Це не було розтягнуте у часі переживання. Саме момент того, що це сталося, був коротким. Це був надрив. І саме вертикаль може заперти тебе в цьому відчутті. І саме так я зобразила, бо це мої переживання. Я не можу знати, як воно відчувалось з його боку.

Ритм композиції продиктований рухом вгору. Так як важливо зобразити саме перенесення його в інший стан. Пейзаж, де він знаходиться - це його майбутнє, гори, осяяні ранковим сонцем.

А дерево - це межа і моє теперішнє. І його динаміка вгору продиктована моїм прийняттям цієї ситуації. Для мене нема пропуску в цю даличину, але є повітря для роздумів і рефлексії.

Рух гілля дерева ніби розрізає мій світ навпіл, а його структура розбиває мій світ на уламки. Але усвідомлення того, що гілля має початок на стовбурі дерева дає мені розуміння причини. Це розтріскане полум'ям дерево стало точкою відліку цієї жахливої події, але пухнате гілля, що з'являється згодом, дає надію.

Є минуле, що залишилось за деревом. Є коротка мить минулого, що зображена на дереві і стала відліком нових подій.

Є теперішнє, зосереджене на фігурі. Вона є паузою, чітка форма якої не читається, але трикутник навколо неї стає її восхідним ритмом.

Початкові варіанти рішення концепції закривали фігуру в одному просторі і не давали рухатись ані на мене, ані вгору, ані назад. Але фінальна розробка композиції дала можливість відпустити.

Є невідоме майбутнє. У гілля нема кінця, воно йде за межі картини і не дає чіткого майбутнього, але сам його рух у напрямку того, щоб відпустити це почуття.

Фігура повернута від мене, але я можу бачити емоцію. Його обличчя пропрацьоване, бо для мене важливим було досягти саме портретної схожості. Фігура ніби розчиняється у пейзажі за ним. Тіні світлі, але кольором відрізняються від освітлених моментів. Таким чином я змогла досягти ефекту розчинення у просторі, коли тільки більш контрастні частини його обличчя виринають із цього туману, як спогад.

Червона шапка виступає в якості контрастного за кольором, формою та тоном елементу з заднього плану. Це та сама пауза, на якій зупиняється увага. Спочатку

здалеку може навіть здатись, що це сонце у пейзажі, але потім розумієш, що це фігура людини.

Кольорове рішення композиції було продиктоване самою темою. Я обрала тріадну кольорову схему, де основними кольорами виступають синій та жовтий, а червоний є акцентним.

Сам світ потойбіччя світлий та поки незрозумілий. На картині зображені ранкові гори, але одразу так сказати складно, бо вони вже існують в світі абстракції, поки нам незрозумілої. Пейзаж переважно жовто-блакитний, що водночас є кольорами світанку з його м'якими відношеннями світла і тіні, та кольорами, що були йому важливі.

Червона шапка виступає яскравим контрастним елементом, якому утотожнюються тільки червоні смужки на дереві. Але якщо шапка займає центр композиції, то смужки вже не здаються важливими і не відіграють ролі. Вони знаходяться ближче до периферії, і згадати про них можна не одразу.

Гілля — це найтемніша частина композиції, найконтрастніша. За кольором та формою воно ніби не стосується заднього плану, що є правдою. Воно вже не несе сенсу і не становить загрози. І саме дерево має чіткі контури, але і вони на межі зникнення у цьому просторі. Це і є той момент надії, що це з часом вдасться відпустити.

ТЕХНОЛОГІЧНІ ТА ГРАФІЧНІ ЗАСОБИ ВИКОНАННЯ ОРИГІНАЛІВ

Дипломна робота розміром 120 на 80. Вона виконана олійними фарбами на ґрунтованому полотні.

Пейзаж позаду був виконаний пастозно, з використанням чистих відтінків.

Імприматура майже повністю перекрита.

Дерево на передньому плані було написано в декілька заходів з обов'язковим висиханням попереднього шару. Його текстура принципово відрізняється від пейзажу, який задля досягнення легкості був написаний максимально швидко і обережно задля уникнення його перегрузу.

Фігура була виконана напів-сухою фарбою задля досягнення ефекту прозорості та легкості.

Фінальний ескіз перед виходом на формат був виконаний на графічному планшеті з максимальним урахуванням фізичних властивостей олії.

ВИСНОВКИ

Врешті-решт це не була легка для мене робота. Будь-який погляд на зображення мого батька міг викликати сльози та апатію, що зрозуміло, враховуючи обставини. Таке почуття, як смуток та вічна печаль ніколи не рухають тебе з місця, а біль та ненависть випалюють зсередини. Але це все почуття, якими ти платиш за час, що провів із рідною тобі людиною. І я скористалась шансом провести ще трохи часу разом.

В якомусь сенсі в мене відбувся момент прощання. Він не міг відбутись раніше, він стався дуже вчасно.

В пошуках матеріалів я згадувала хороші часи, проведені разом. Пензлем відтворювала в пам'яті риси його обличчя, які трохи стерлись за рік без нього.

А тепер він назавжди залишився в історії академії, яку дуже любив.

А я змогла випити з ним кави на прощання. І нарешті зробити крок до того, щоб відпустити його.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пічкур М.О. Теорія і практика композиції: навч посібн. Харків, видавництво "ПромАрт" 2021, 248 с.
2. Антонович Є.А., Шпільчак В.А. Малюнок і живопис: методичні рекомендації. Київ, 1990, 85 с.
3. Боднар О.Я. Золотий переріз і неевклідова геометрія в науці та мистецтві: Монографія. Львів: НВФ «Українські технологія», 2005. 198 с.
4. Волковський М. Колір в живописі. Київ: Видавництво В. Шевчук, 2016. 360 с.
5. Демиденко О.І., Поддубко К.В. Цілісність зорового сприйняття у живопису натюрморту // Демиденко О.І., Поддубко К.В. «Дизайн-освіта 2009». Харків. ХДАДМ, 2009. С. 82-85.
6. Жердзицький В. Живопис: Техніка і технологія: Навч. посібник. Харків: ХДАДМ, 2006. 332 с.
7. Іттен И. Мистецтво кольору / Ред. О. Плаксій. Київ: ArtHuss, 2022. 96 с.
8. Кафедра живопису ХДАДМ: традиції та сучасність / Міністерство освіти і науки України; Харківська державна академія дизайну і мистецтв; Факультет образотворчого мистецтва; Упор. М.І. Деркач, В.Ю. Гальченко. Харків: ХДАДМ, 2015. 123 с.
9. Марчак В. Про малярство: навчальний посібник. Львів: ФОП Стебляк О.М., 2018. 264 с.
10. Матеріали і техніка олійного живопису: навч. посібник / укладач О. Я. Музика. Умань: ВПЦ «Візаві», 2013. 114 с.

11. Михайленко В. Є., Яковлєв М. І. Основи композиції (геометричні аспекти). Київ : Каравелла, 2004, 304с.
12. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво: Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2003. 216 с. 12. Попов М. Т. Альбом: рисунок, живопис / М. Т. Попов. К.: ТОВ «Європа Прінт», 2008. 164с.
13. Попов М. Т. Альбом: рисунок, живопис / М. Т. Попов. К. : ТОВ "Європа Прінт", 2008, 164 с.
14. Прищенко С. В. Кольорознавство: навчальний посібник / за ред. проф. Є. А. Антоновича. Київ: Альтерпрес, 2010. 354 с.
15. Прокопович Т. А. Основи кольорознавства навчальний посібник. Луцьк: Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2022. 124 с.
16. Прокопович Т. А., Каленюк О. М., Вахрамєєва Г.І. Основи кольорознавства та декоративноприкладного мистецтва: навч. посіб. Луцьк: Поліграфічний центр «Друк Формат», ФПО Покора І. О., 2019. 91 с.
17. Техніка і технологія олійного живопису: навч. посібн. / уклад.: Є.В. Беліка, О.І. Конопко. К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 92 с.
18. Хмельовський О.М. Теорія образотворення: Кн. 5. Композиція. Луцьк: Волинська мистецька агенція «Терен», 2005. 408 с.
19. Зайцева В. І. Практика композиції: навч.посібн. Київський університет імені Бориса Грінченка, інститут мистецтв, кафедра образотворчого мистецтва, Київ 2021, 115 с.
20. Термінологічний словник з культурології / автори-укладачі: Н.Ю. Больша, Н.І. Єфімчук.

Міжрегіональна Академія управління персоналом, Київ 2004, 144 с.

21. Божественна Комедія. Данте Аліґ'єрі.

ІЛЮСТРАТИВНІ МАТЕРІАЛИ

